

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

DAVID VENCLÍK: „**Kamenný strážce slavné minulosti**“. **Proměny vnímání hradu Karlštejna Čechy a Němci v Čechách v 19. a na počátku 20. století**

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2015

Předmětem předkládané disertace je neobyčejně zajímavé, důležité a dosud celistvě nezpracované téma: dějiny hradu Karlštejna jako místa paměti v dlouhém 19. století. I když byl Karlštejn zprvu společným zemským symbolem, jeho vnímání ze strany českého a německého etnika v Čechách (a také ze strany vídeňského dvora a rakouské vlády) se v procesu nacionalizace stále více rozcházelo. Tomuto aspektu odpovídá podtitul Venclíkovy práce, který by mohl vyvolat nesprávný dojem, že hlavním zájmem autora je zúžený pohled na Karlštejn jako předmět národnostního sporu. Zdaleka tomu tak není. Práce má daleko širší záběr. Zrození a podoby karlštejnského mýtu, spory o identitu hradu, střet národních historismů, nejrůznější účelové instrumentalizace karlštejnských tradic, to vše líčí Venclík na širokém plátně historického vývoje Karlštejna a pečlivě sleduje stopy, které zanechával v dobovém historickém vědomí. Současně se musel autor vypořádat nejen s karlštejnskou problematikou jako takovou, ale do značné míry také s tím, jak se vyvíjely názory na zakladatele hradu, císaře Karla IV., a jak se vyvíjel mýtus o něm, který se s oním karlštejnským v mnoha ohledech protínal či překrýval.

Autor se na svůj úkol důkladně připravil řadou dílčích článků a studií; v roce 2008 dokonce inicioval konferenci „Karlštejn a jeho význam v dějinách a kultuře“. Svou disertaci zpracoval na základě velmi pestré škály pramenů (mimo jiné objeveně čerpal z dokumentů uložených přímo na Karlštejně, např. pamětních a návštěvních knih nebo sbírky plánů), výborně se zorientoval v literatuře z celé řady oborů (nápaditá je například exploatace humoristických časopisů). Práce má velmi výrazné mezioborové přesahy směrem k dějinám umění nebo k dějinám literatury.

Venclík postupuje v zásadě chronologicky, některé podkapitoly jsou ale orientovány problémově. Struktura práce zůstává přitom přehledná a logická. Po metodologicky zaměřeném úvodu následuje druhá kapitola, jež zahrnuje raně novověké období počínaje Hájkovou kronikou, přes Balbína až k osvícenské reflexi hradu, kde se dostalo zasloužené pozornosti poněkud opomíjenému Franzi Lotharu Ehemantovi. Třetí kapitola pokrývá období romantismu a prvních vlasteneckých aktivit. Samostatnou kapitolku autor věnoval karlštejnskému jubilejnímu roku 1848, kdy ovšem byly oslavy založení hradu zatlačeny do pozadí „velkými dějinami“. Zde oceňuji mj. pečlivé dohledání biblických citátů a obrátů v jubilejním kázání týnského kaplana Jana Karla Škody. Mimořádně důležitá je pátá kapitola,

v níž autor zachytil nástup nacionalismu, ale také veledůležitou roli, kterou sehrálo po roce 1863 železniční spojení Karlštejna s Prahou. Výborný je postřeh o „anexi“ celé krajiny jako národního teritoria, i nadále sleduje pak také linii turistické exploatace hradu, která v této době odstartovala. V páté kapitole se také poprvé setkáváme s diskusemi o stavebních úpravách Karlštejna (zatímco předcházející památkové iniciativy v první polovině století se soustřeďovaly hlavně na některá umělecká díla z hradních interiérů). Ačkoliv ani v následujících kapitolách nespouští autor ze zřetele symbolické akty, jejichž byl hrad cílem (např. tábor lidu v roce 1868, návštěva panovníka v roce 1901), průběh diskusí o záchraně hradu a pak i průběh samotné rekonstrukce zůstávají nadále hlavní osou výkladu. Mimořádně pozoruhodnými momenty jsou tu například poukazy na rekonstrukci durynského Wartburgu, Schmidtovo velmi moderní zdůraznění „ochrany siluety hradu“ (1863), politické pozadí jednání o finance na rekonstrukci v zemském sněmu. Samostatná kapitola je věnována obrazu Karlštejna v beletrii.

Závěrem nicméně musím, nehledě k vysoké úrovni Venclíkovy práce, přece jen – z oponentovy „povinnosti“ – upozornit na některá, většinou drobnější přehlédnutí či nedostatky.

Nejprve některá věcná pochybení: ; s. 18 – nevím, proč autor usoudil, že „jedenmécítmá hodina“ (u Hájka) nastala „tři hodiny po západu slunce“, je to prostě **jednadvacátá** hodina, jedná-li se tedy o tzv. počítání podle celého orloje (24 hodin) od západu do západu slunce (u Hájka pravděpodobnější než tzv. německé hodiny od půlnoci do půlnoci, rozšířené více až v 17. stol.), šlo v daném případě zřejmě o večerní čas, tři hodiny **před** západem slunce; s. 23 – Balbínův spis *Bohemia sancta* je součástí (konkrétně 6. knihou první dekády) Balbínových *Miscellanei*, nikoliv samostatným dílem; s. 33 – k narození Václava IV. – Norimberk neleží v Bavorsku, nýbrž ve **Francích**; s. 47 – Jan Quirin **Jahn** nejstarší cechovní knihu pražských malířů rozhodně na žádném trhu **nekoupil**, neboť jakožto poslední cechovní starší uschoval po zrušení malířských cechů (bratrstev) knihy a další cechovní písemnosti u sebe a roku 1800 je pak prodal Společnosti vlasteneckých přátel umění za symbolických 100 zlatých; s. 51 – v předbřeznové době není možné hovořit o „spolkové činnosti“, zakládání spolků bylo v omezené míře zakotveno teprve v oktrojované ústavě z r. 1849, resp. ve „starém“ spolkovém zákoně z r. 1852, plný rozvoj spolkové činnosti umožnila až prosincová ústava r. 1867; na s. 53 se hovoří o „porážce Pruska u Aspern“ – autor měl patrně na mysli porážku u **Auerstedtu**; Julius Max **Schottky** může jistě být označen stejně dobře jako „rakouský novinář“ (na s. 62) nebo „německý spisovatel“ (s. 78), narodil se totiž v pruském Slezsku a vystřídal během života řadu působišť včetně Vídně, mělo by ovšem být připomenuto, že v l. 1828–1831 žil a publikoval v Praze; zámek **Grünbichl** (Grünbühel) v Kilbu neleží v Horních, ale **Dolních Rakousích** (asi 40 km jz. od St. Pöltenu); s. 72 – ke Karlu **Chotkovi** chybí citace velmi solidní monografie o něm, vydané Miladou Sekyrkovou z pozůstalosti Evy Lisé, *Karel hrabě Chotek, nejvyšší purkrabí Království českého*, vydalo NTM v Praze 2008; s.

96 – celý pseudonym Vincence Vávry byl **J. Slavomil Haštalský**, ne pouze „Slavomil“; s. 98 – k pomníku Karla IV. postrádám citaci zásadní studie Miroslava Kunštáta, *Monumentum fundatoris. Pomník císaře Karla IV. k 500. výročí založení pražské univerzity*, *AUC-HUCP* 40, 2000, s. 39-51; s. 130 budínský kostel označovaný běžně jako Matyášův (*Mátyás-templom*, toto označení odkazuje k přestavbě iniciované Matyášem Korvínem) není ovšem „kostel sv. Matyáše“, nýbrž kostel Panny Marie.

Druhá skupina drobných výtek se týká terminologických a jazykových zaváhání (pomímám přirozeně vyslovené překlepy): na s. 11 bych nehovořil o „instrumentaci“ (to je totiž práce s přístroji či – v hudbě – nástrojové obsazení), autor má nepochybně na mysli (politickou) **instrumentalizaci**; na s. 16 bych nahradil „obrazy“ hradu Karlštejna **obrazem** Karlštejna a jeho proměnami – rozlišování plurálu a singuláru je v tomto případě dost podstatné; **epitome** je řecké slovo a je to singulár (výtah, rukověť), nelze tedy psát „Epitomae“ jako na s. 23; na s. 29 je nepřesně citována Balbínova „Obrana“ s třemi pravopisnými chybami: správně **Dissertatio apologetica pro lingua Slavonica, praecipue Bohemica**; Paprockého **Diadochos** (opět řecké slovo, znamená posloupnost), nikoli „Diadochus“; s. 40 – rozpadající se nebo namáhané zdivo nebylo zpevnováno kleštěmi, nýbrž **kleštinami**; s. 41 – správný název úředníka je **důchodní**, nikoli „důchodový“ písař; s. 46 – „obraz dnes nazývaný Triptych“, zde by mělo být uvedeno konkrétně karlštejnský triptych nebo triptych Tommasa z Modeny, jinak je to jen obecné označení trojdílného obrazu; s. 60 – namísto „Mont salvatus“ má být **Mons** salvatus; s. 60, pozn. 248 – namísto „Biskajsko“ má být asi **Baskicko**; s. 65, pozn. 274 – zde citovaný historik umění se nejmenuje „Petr Fiedler“, ale **Fidler**; s. 110, pozn. 476, německý název pruského Kwidzynu je **Marienwerder**, nikoli „Marienwerden“; s. 116, pozn. 502 – nápis na Schmidtově hrobu ve Vídni zní správně **Saxa loquuntur**, a je to odkaz k heslu, pod kterým podal svůj vítězný návrh na stavbu vídeňské radnice; s. 167, pozn. 742 – Max Dvořák není „čelní“ (čelní je např. dutina nebo útok), ale **čelný** představitel Vídeňské školy; v seznamu literatury je uvedeno jméno Josepha **Hormayra** nesprávně jako „Hormayer“. Obecně trpí práce nadbytkem velkých písmen (Podunajská monarchie, Erekcční knihy, Schönbrunský mír), rušivě působí také občasně neskládání vlastních jmen (např. na s. 118: „Útok na císaře ... byl dílem ... János Libényi“).

Lze tedy shrnout: nehledě na drobné (a snadno odstranitelné) nedostatky, David Venclík předložil vyvrážděnou, velmi objektivní práci, která přináší celistvý pohled na jeden z klíčových zemských a národních symbolů a jeho roli v období národní emancipace a nacionalizace v Čechách. Velmi rád doporučuji tuto práci k obhajobě.

Doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

V Praze 10. září 2015